Жолудь І. А.

УДК 657.44:336.713

Студент 5 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВІДСОТКОВИХ ДОХОДІВ І ВИТРАТ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анотація. Розглянуто основні облікові процедури стосовно відображення відсоткових доходів і витрат банком з урахуванням міжнародних стандартів та національних положень.

Аннотация. Рассмотрены основные учетные процедуры относительно отражения процентных доходов и расходов банком с учетом международных стандартов и национальных положений.

Annotation. In the article basic registration procedures are considered in relation to the reflection of interest returns and charges by a bank taking into account international standards and national positions.

Ключові слова: відсотковий дохід, відсоткові витрати, дисконт, премія, відсоткова ставка, амортизація дисконту, фінансовий інструмент.

У результаті змін у системі бухгалтерського обліку банківських установ України за останні роки, які орієнтовані на міжнародні стандарти обліку та звітності, потребує вдосконалення технологія обліку операцій, пов'язаних із доходами та витратами комерційного банку. Особливої уваги потребують операції з відсоткових доходів та витрат, тому що вони становлять найбільшу питому вагу у загальній сумі банківських доходів та витрат. У зв'язку з цим їх правильне відображення на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності має важливе значення для кожного комерційного банку.

Дослідженню проблем, пов'язаних з організацією і технологією обліку відсоткових доходів та витрат у банках, присвячені праці таких учених-економістів та фахівців, як Снігурської Л. П. [1], Кузьмінської О. Е. та Кириленка В. Б. [2], Петрука О. М. та Бутинця Ф. Ф. [3], Стойко О. Я. [4], Литвина Н. Б. [5] та ін. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій, у яких розглянуто облік і аналіз у банках, бракує наукових праць, присвячених комплексному вивченню технології обліку відсоткових доходів і витрат банку.

Метою роботи є розгляд сутності відсоткових доходів і витрат та дослідження технології відображення їх в обліку комерційним банком.

Завданнями роботи є дослідження економічної сутності відсоткових доходів і витрат як об'єктів бухгалтерського обліку; розгляд законодавчої бази, що регулює відображення відсоткових доходів та витрат банком та аналіз технології відображення в обліку таких операцій.

Об'єктом дослідження виступають операції, які формують відсоткові доходи і витрати в діяльності банків.

Предметом дослідження є облікові процедури щодо відображення відсоткових доходів і витрат банку.

Для здійснення своєї діяльності комерційний банк потребує значних витрат, але, крім витрат, виникають доходи як результат ефективної діяльності банку. Значну частину серед доходів та витрат займають саме відсоткові доходи та витрати, тому що, як правило, отримуються від проведення активних операцій банком. Правильне відображення відсоткових доходів та витрат в обліку забезпечує правильність відображення банком його фінансових результатів.

Відсоткові доходи і витрати — це операційні доходи і витрати, отримані (сплачені) банком за використання грошових коштів, їх еквівалентів або сум, що заборговані банку (залучені банком), суми яких обчислюються пропорційно часу із застосуванням ефективної ставки відсотка. До них належать: доходи за операціями з коштами, розміщеними в інших банках; витрати за операціями з коштами, залученими від інших банків; доходи за кредитами та депозитами, наданими юридичним та фізичним особам, витрати за отриманими депозитами та кредитами; доходи та витрати за іншими фінансовими інструментами, у тому числі за цінними паперами; доходи (витрати) у вигляді амортизації дисконту (премії).

Методологічні засади відображення в бухгалтерському обліку банків України інформації про відсоткові доходи і витрати визначені у "Правилах бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України" [6]. На міжнародному рівні питання, пов'язані із визнанням, оцінкою та розкриттям інформації про доходи та витрати, регламентуються "Концептуальною основою складання та подання фінансових звітів" [7], а також значною кількістю МСФЗ та МСБО – МСФЗ 7 "Фінансові інструменти: розкриття інформації", МСБО 18 "Дохід", МСБО 19 "Виплати працівникам", МСБО 21 "Вплив змін валютних курсів", МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка" та інші.

Нарахування відсотків за фінансовими інструментами здійснюється за номінальною відсотковою ставкою, яка передбачена умовами договору (випуску), і відображається за рахунками з обліку нарахованих доходів і нарахованих витрат за відповідними рахунками першого, другого та третього класів Плану рахунків [8]. Амортизація дисконту (премії) за фінансовими інструментами здійснюється одночасно з нарахуванням відсотків.

Відсоткові доходи банків обліковуються за рахунками 60 розділу "Процентні доходи" Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

У загальному вигляді операції з нарахування відсоткових доходів за операціями в національній валюті супроводжуються таким бухгалтерським проведенням:

Дт рахунки для обліку нарахованих доходів за класами 1, 2, 3;

Кт рахунки для обліку відсоткових доходів за розділом 60.

Амортизація дисконту за фінансовими активами відображається в бухгалтерському обліку проводкою:

Дт рахунки для обліку неамортизованого дисконту за фінансовими активами;

Кт рахунки для обліку відсоткових доходів за розділом 60.

© Жолудь І. А., 2012

У випадку амортизації премії за фінансовими активами в бухгалтерському обліку виконується така проводка:

Дт рахунки для обліку відсоткових доходів за розділом 60;

Кт рахунки для обліку неамортизованої премії за фінансовими активами.

Отримання нарахованих відсоткових доходів супроводжується таким проведенням:

Дт рахунки для обліку грошових коштів або поточні рахунки (1001, 1002, 1200, 1500, 2600, 2620, 2650 та інші);

Кт рахунки для обліку відсоткових нарахованих доходів за класами 1, 2, 3.

При надходженні коштів за операціями, за якими визнання відсоткового доходу та отримання коштів відбувається на дату балансу:

Дт рахунки для обліку грошових коштів та коштів клієнтів;

Кт рахунки для обліку відсоткових доходів за розділом 60.

У разі непогашення боржником заборгованості за нарахованими доходами в строк, передбачений угодою, наступного робочого дня несплачена сума обліковується на відповідних рахунках з обліку прострочених нарахованих доходів першого, другого та третього класів. При цьому виконується проводка:

Дт рахунки для обліку прострочених нарахованих доходів за класами 1, 2, 3;

Кт рахунки для обліку нарахованих доходів за класами 1, 2, 3.

У разі часткового або повного погашення контрагентом (поручителем) заборгованості за нарахованими доходами, що обліковуються на рахунках прострочених нарахованих доходів, дана операція відображається таким чином:

Дт рахунки для обліку грошових коштів, поточні рахунки;

Кт рахунки для обліку прострочених нарахованих доходів за класами 1, 2, 3.

Нараховані та неотримані відсоткові доходи банк оцінює на зменшення корисності в складі відповідного фінансового інструменту. Визнання відсоткового доходу за фінансовим активом, вартість якого зменшилася внаслідок зменшення його корисності, має здійснюватися із використанням ефективної ставки відсотка [5].

Відсоткові витрати обліковуються банками у 70 розділі "Відсоткові витрати" відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України.

Нарахування відсоткових витрат за фінансовими інструментами в національній валюті супроводжується проведенням:

Дт рахунки для обліку відсоткових витрат за розділом 70;

Кт рахунки для обліку відсоткових нарахованих витрат за класами 1, 2, 3.

Амортизація дисконту за фінансовими зобов'язаннями відображається в бухгалтерському обліку такою проводкою:

Дт рахунки для обліку відсоткових витрат за розділом 70;

Кт рахунки для обліку неамортизованого дисконту за фінансовими зобов'язаннями.

Амортизація премії за фінансовими зобов'язаннями відображається, навпаки, від попередньої проводки:

Дт рахунки для обліку неамортизованої премії за фінансовими зобов'язаннями;

Кт рахунки для обліку відсоткових витрат за розділом 70.

Під час сплати коштів відповідно до умов договору на дату платежу здійснюється така бухгалтерська проводка:

Дт рахунки для обліку нарахованих витрат за класами 1, 2, 3;

Кт рахунки для обліку грошових коштів та коштів клієнтів.

У разі сплати коштів за операціями, за якими визнання витрат та сплата коштів відбуваються на дату балансу, записується проводка:

Дт рахунки для обліку відсоткових витрат за розділом 70;

Кт рахунки для обліку грошових коштів та коштів клієнтів [1].

Відображення в обліку відсоткових доходів і витрат відбувається за схожою послідовністю: нарахування відсоткових доходів (витрат), амортизація дисконту (премії), сплата коштів відповідно до умов договору.

Відсоткові доходи і витрати посідають ключове місце при розрахунку фінансових результатів банку, бо вони є результатом проведення активних операцій фінансової установи, тому становлять значну частину з-поміж усіх доходів і витрат. Технологія обліку стосовно відображення відсоткових доходів і витрат повинна ґрунтуватися на основних бухгалтерських принципах, відповідати всім правилам та стандартам як на національному, так і на міжнародному рівнях, що зумовить правильне та своєчасне відображення таких доходів і витрат в обліку і фінансовій звітності комерційного банку.

Через те що неправильне або неповне відображення відсоткових доходів і витрат в обліку може значно вплинути на фінансовий стан банку, необхідно постійно досліджувати і вносити зміни в технологію обліку даних операцій. Облікові процеси з відображення відсоткових доходів і витрат потребують подальшого розвитку у контексті внесення змін до Міжнародних стандартів фінансової звітності банків та національних положень.

Наук. керівн. Глєбова Н. В.

Література: 1. Снігурська Л. П. Банківські операції і послуги : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / Снігурська Л. П. – К. : МАУП, 2006. – 456 с. 2. Кузьмінська О. Е. Організація обліку в банках : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / О. Е. Кузьмінська, В. Б. Кириленко. – К. : КНЕУ, 2002. – 282 с. 3. Петрук О. М. Банківська справа : навч. посібн. / за ред. д.е.н., проф. Ф. Ф. Бутинця. – К. : Кондор, 2004. – 461 с. 4. Стойко О. Я. Банківські операції : підручник [Електронний ресурс] / Стойко О. Я. – Режим доступу : http://books.efaculty.kiev.ua/bank/1/r9/. 5. Литвин Н. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) : підручник / Литвин Н. – К. : "Хай&Тек Прес", 2010. – 608 с. 6. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України, затверджені постановою Правління НБУ від 18.06.2003 р. № 255 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG7904.html. 7. МСБО 1 "Складання та подання фінансових звітів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mediapro.com.ua/economist/new_ issue.php. 8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затверджена постановою Правління НБУ від 17 червня 2004 р. № 280 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG7904.html.